

וארא ב

מכת צפרדע איז אבער ניט געווען די ערשטע מכה וואס איז געקומען אויף מצרים: די ערשטע מכה איז געווען דם, און זי איז געווען א שווערערע און ערגערע מכה פאר די מצריים, ווארום איז דעם יאר ומימיו איז געווען תלוי ניט נאר די שתיית המים כפשוטה, נאר אויך די פרנסה וחיונה פון גאנץ ארץ מצרים. נוסף לזה זיינען דאך געווען נאך אנדערע אכט מכות וואס מיט זיי האט דער אויבערשטער פורע געווען פון די מצריים: ביז צו דער לעצטער מכה וואס זי האט געבראכט יצ"מ — מכת בכורות, און שפעטער די שלימות הפרעון איז געווען ביי קריעת ים סוף ווען „לא נשאר בהם עד אחד“⁸.

היינט ווי זאגט מען „אלולי הצפרדע היאך ה' פורע מן המצרים“?

אויך איז ניט מובן בעצם הענין: ווי איז בכלל שייך צו זאגן כלפי דעם אויבערשטן „אלולי הצפרדע היאך ה' פורע מן המצרים“ — ס'איז דאך „הרבה שלוחים למקום“⁹, און „היפלא מה' דבר“¹⁰ צו דורכפירן זיין רצון?

ב. פאר דעם מאמר הנ"ל ברענגט זיך דארט אין מדרש „רבותינו אמרין מהו ויתרון ארץ בכל היא אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הן מיתרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושין הן היו בכלל ברייתו של עולם כו“.

ווי מען לערנט בפשטות דעם חילוק צווישן רבותינו אמרין מיט דעת ר' אחא,

א. אויף „ויאמר ה' אל משה בא אתה פרעה ואמרת אליו גוי' ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים“¹, שטייט אין מדרש² „הה"ד³ ויתרון ארץ בכל היא“, און דער מדרש ברענגט דעת ר' אחא ב"ר חנינא „אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הן מיתרין בעולם כגון נחשים ועקרבים הן היו בכלל ברייתו של עולם, אמר להן הקב"ה לנביאים מה אתם סבורים אם אין אתם הולכים בשליחותי וכי אין לי שליח ויתרון ארץ בכל היא, אני עושה שליחותי אפילו ע"י נחש אפילו ע"י עקרב ואפילו ע"י צפרדע, תדע לך שכן, שאלולי הצרעה היאך ה' הקב"ה פורע מן האמוריים ואלולי הצפרדע היאך ה' פורע מן המצרים הה"ד הנה אנכי נוגף וגו'“.

דארף מען פארשטיין: ווי אזוי זאגט מען „אלולי הצפרדע היאך ה' פורע מן המצרים“? צפרדע איז דאך געווען בלויז איינע פון די צען מכות?

בשלמא די צרעה, איז זי דאך געווען די ערשטע פעולה צו פארטרייבן די אמוריים (כנענים), און אז ענין וואס האט פון זיי פורע געווען בתוקף גדול, כמאמר רז"ל⁴ „הצרעה לא עברה את הירדן“, נאר „היתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים“⁶.

(1) פרשתנו ז, כו"ז.

(2) שמור רפי.

(3) קהלת ה, ח.

(4) וממשיך במדרש: „וכל המדרש כמו שכתוב בייקרא רבה ובזאת חקת התורה“ — ראה הנסמן שם ובמפרשים.

(5) ראה סוטה לו, א.

(6) לשון רש"י משפטים כג, כח. וראה סוטה שם.

רד"ק יהושע כד, יב.

(7) ראה לקמן הערה 18, 50.

(8) בשלח יד, כח.

(9) ראה אגה"ק סכ"ה.

(10) וירא יח, יד.

דעם זין¹⁶, אַז זיי זיינען מזיקין, איז אויך אין זיי פאַראַן אַ תועלת פאַר דעם אדם דערמיט, וואָס כמה פעמים ווערט דער מענטש אויסגעהיט על ידם פון אַנ-דערע גרעסערע מזיקים¹⁷.

דערנאָך איז ער מוסיף נאָך אַ גרעסערע תועלת אין דער בריאה פון די דברים המזיקים, אַז דער אויבערשטער פירט דורך זיין שליחות על ידם (אויף צו מעניש זיין רשעים).

לפי זה דארף מען אָבער פאַרשטיין: (א) וויבאַלד אַז דער (עיקר) חידוש פון ר"א איז אַז אויך מזיקין זיינען „בכלל ברייתו של עולם“ און אויך. דורך זיי פירט אויס דער אויבערשטער זיין שליחות, איז פאַרוואָס איז ער (א) מוסיף אויך צופּרדע, וואָס איז בכלל נישט קיין מזיק¹⁸ (און געוויס נישט ווי נחשים ועק-רבים), און נאָכמער (ב) דאָס קומט ווי אַ חידוש אויף נחשים ועקרבים¹⁹ — „ואפילו ע"י צפרדע"²⁰, און (ג) די ראי' „תדע לך“ ברענגט ער דוקא בנוגע און פון (צרעה)²¹ צפרדע, און ברענגט נישט קיין ראי' בנוגע און פון נחש ועקרב (ווי

און די צוויי פרטים אין דברי ר' אחא²² גופא „אפילו דברים כ' מיתרין כ' אני עושה שליחותי כ'“²³:

„בכלל ברייתו של עולם“ מיינט צו זאָגן אַז נישט בלויז זיינען זיי באַשאַפֿן גע-וואָרן פון דעם אויבערשטן²⁴ און נישט געוואָרן פון זיך אליין²⁵, נאָר אַז ס'איז דאָ בבריאתם אַ תועלת פאַר דעם אדם. און אין דעם זאָגן רבותינו אַז אויך אַזעלכע זאָכן ווי זכובים פרעושים ויתושים, וואָס זעען אויס צו זיין מיר-תרין, זיינען זיי באמת צוליב אַ תועלת און זיינען אין כלל פון „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה“²⁶, און ווי די גמרא ברענגט עניני תרופה וואָס מ'האַט פון אַ זכוב ויתוש וכו'.

און אויף דעם איז ר' אחא מוסיף, אַז אויך דברים וואָס זיינען מיתרין אין

(11) כ"ה בשמור לנפנינו. אבל בביר (פ"י, ז) ממשיך בדעת רבנו „ובכל הקב"ה עושה שליחותו אפילו ע"י נחש אפילו ע"י יתוש אפילו ע"י צפרדע“ ותו לא. ובויקיר (פכ"ב, ג) מאמר ר"א מתחיל „בכל הקב"ה עושה שליחותו אפילו ע"י נחש אפילו ע"י צפרדע ואפילו ע"י עקרב ואפילו ע"י יתוש“ ותו לא (ולפניו איתא שם „אמר הקב"ה לנביאים“). ועד"ז הוא בקהיר פ"ה, ח (ד').

בבמדבר (פי"ח, כב), ועד"ז בתנחומא ר"פ חקת — ליתא ב' דיעות ושם בעל המאמר, וז"ל שם: „ללמדך שבכל מקום (דבר) הקב"ה עושה שליחותו ולא ברא דבר אחד לבטלה פעמים שעושה שליחותו ע"י צפרדע (ופעמים ע"י יתוש) ופעמים ע"י צרעה ופעמים ע"י עקרב“. וראה ב"ר הוצאת תיאודור שם. לקמן הערה 19. ואכ"מ.

(12) ראה יפ"ת (השלם) לביר שם. יפ"ת לויקיר וקהיר שם. רד"ל לשמור שם. וראה פ"י מהרז"ו שם. ועוד.

(13) אולי י"ל הפי' ששולל ג"כ הבריאה, השורץ מן הפרי כמו תולעים של בשר וכתולעים שבתוך הקטנית (ראה שו"ע אדה"ז הל' שבת ס"י שט"ו ס"ב. שו"ע יו"ד ספ"ד ס"ד ואילך).

(14) ראה פ"י תולדות נח לשמור שם.

(15) שבת ע"ב, ב.

(16) אבל ראה פ"י תולדות נח שם. רד"ל שם.

(17) ראה שבת שם: חמשה אימות הן כו'.

(18) כפ"י ה' בראי"ע פרשתנו (י, כז) כפ"י צפרדע (וכותב ע"ז „והוא הנכון בעיני“).

(19) וכן בא לבסוף בביר וקהיר שם. בבמדבר ותנחומא שם באה צפרדע בתחלה. אבל נוסף ע"ז דשם נזכר רק זה ולא הובא בכלל ענין הא' (הו) בדברי ר"א וכן רבנו שאף הו בכלל ברייתו של עולם), הרי שם הוא הקדמה להעבודת שמביא, שסיפור הא' הוא מעשה בעקרב א' כ"י שיומן לו הקב"ה צפרדע כו'.

(20) ביפ"ת (השלם) שם וכן בביר וויקיר שם ואפילו ע"י צפרדע שאין דרכ' לישוך ולהוקיע. אבל באם קס"ד שהחידוש בדעת ר"א הוא שגם מזיקין נעשים שלוחים — הו"ל למנותם בסדר הפוך.

(21) בפרש"י משפטים שם: מין שרץ העוף. וברבינו בחיי שם: כגון יתושים וצרעים וזכובים ודבורים.

עס ברענגט זיך אין אַנדערע מדרשים וואו עס ווערט געבראכט דער מאמר פון ר"א²².

(ב) וואָס איז דער צד הַשׁוּה פון שליחות הנביאים מיט דער שליחות שע"י נחש כו' וצפרדע? די שליחות דורך די מזיקים הנ"ל איז דאָך להפּרע מן הרשעים: משא"כ די שליחות הנביאים איז דאָך (ניט להעניש כו', נאָר) צו איבערגעבן — גילה דברו²³ ע"י עבדיו הנביאים²⁴. איז וואָס איז דער מין פון „אמר להוּ הקב"ה לנביאים כו' אם אין אתם הולכים בשליחותי כו' אני עושה שליחותי אפילו ע"י נחש כו' ואפילו ע"י צפרדע?"

ג. וי"ל דעם ביאור בזה:

דער ענין המכות אויף פרעה ומצרים איז ניט געווען סתם אויף צו מעניש זיין זיי, נאָר כלשון הפסוק²⁵ „וידעו מצרים כי אני ה' — עס זאָל נתגלה ווערן אלקות, בחי' הוי', אין מצרים; און דאָס איז געקומען דורך די מכות, ברעכן מצרים²⁶.

און היות אַז די קליפה פון פרעה ומצרים איז אויסגעטיילט פון אַנדערע קליפות, דעריבער איז דער (עיקר ה)פרעוון פון די מצרים געקומען דורך צפרדע, כדלקמן.

ד. אין דער כפירה פון אומות העולם אין אלקותו ית' זיינען פאַראַן,

בכללות, דריי מדרגות, זו למטה מזו:²⁷
(א) די וואָס זיינען כופר (בלויו) אין אחדותו ית'²⁸, אָבער „קרו לי' אלהא דאלהיאי"²⁹ — ווייל „יודעים ומשיגים" אַז דער אויבערשטער איז „חיותם וקיומם". ובמילא זיינען זיי ניט מורד אין דעם אויבערשטן, ווי בלעם האָט געזאָגט³⁰ „לא אוכל לעבור את פי ה'".

(ב) די וואָס זיינען מודה במציאות ה', וואָס ער איז „אלהא דאלהיאי" — זיי זיינען אָבער כופר אין דעם אַז דער קיום והתהוות פון אַלע זאַכן איז אָפהענגיק אין אויבערשטן, ווי פרעה האָט געזאָגט³² „לי יאורי ואני עשיתני" — ער האָט געטענה'ט אַז ער האָט ייִךְ אֱלֹהִים געמאַכט.

[און די הודאה אַז דער אויבערשטער איז „אלהא דאלהיאי"³³ איז נאָר אַז ס'איז

27) ראה חלוקה באריא (קצת) ספר הערכים-חב"ד ערך אוה"ע ס"א סק"א (וש"נ).

28) ראה תניא ספכ"ב (כח, א), פכ"ד (כט, סע"ב ואל"ך). ג' דרגות דלקמן מובנות גם מהמשך הביאור בדרוש תער השכינה (אוה"ת נ"ך ח"ב) פ"א (שם ע' תשסו ואל"ך) ופ"ח (ע' תשפ ואל"ך).

29) סוף מנחות.

30) בלק כב, יח.

31) תניא שם.

32) יחזקאל כט, ג. וראה שם ט. ובתניא ספכ"ב שם: וכמאמר יאור לי ואני עשיתני — הרכב ב' הפסוקים. וראה הערות ותיקונים שם.

33) כמפורש בתו"א אוה"ת פרשתנו שם: „וכמאמר פרעה לי יאורי ואני עשיתני רק דקרו לי' אלהא דאלהיאי" (ועד' בלק"ת שה"ש כ, רע"א. אוה"ת נ"ך שם).

ואין לזה סתירה ממש בתניא שם: „אני ואפסי עווד וכמאמר יאור לי ואני עשיתני, שזהו עוד יותר מסנחריב ועכ"פ י"ל בדוחק) כסנחריב (אופן ג') דלקמן בפנים), ואיך גם פרעה כפר באלהא דאלהיאי" — כי „יאור לי ואני עשיתני יש לפרש

(*) ואף שבתניא שם ממשיך „ולא כפירה בה' לגמרי כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלהא דאלהיאי" — נראה ששם מחלק בין „עיקר ושרש ע"ז" (דקרו לי

22) וראה יפ"ת לשמור" שם.

23) ולכן נקרא נביא „ראה פרשי" פרשתנו ז, א. ועוד). וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ז. תניא ח"ב ספ"ב. ועוד.

24) וראה עמוס ג, ו.

25) פרשתנו ז, ה. וראה בארוכה אברבנאל פרשתנו בהפסוקים ז, יד ואל"ך.

26) ראה תניא פרשתנו נז, א. אוה"ת פרשתנו (שמות כד ו) ע' בתרו ואל"ך. ועוד.

ה. פון די דריי אופנים, איז אע"פ אז בחיצוניות ובגלוי איז דער דריטער אופן דער ערגסטער פון אלע, ווייל כיחשו לגמרי באלקות — איז אבער דא אויך א גרעז פון דעם אופן פון „לי יאורי ואני עשיתיני" אפילו לגבי דעם דריטן אופן. והביאור בזה:

אין דעם ערשטן אופן וואס „קרו לי" אלהא דאלהייא — זיינען זיי דאך משיג ווי דער אויבערשטער איז „חיותם וקיומם" און דערפאר זיינען זיי ניט עובר על רצונו ית'; זיינען זיי דאך מודה אז ס'איז דא די מציאות האלקות.³⁶

אפילו אין דעם דריטן אופן — איז מיט דעם גופא וואס זיי זיינען מנגד ומכחיש מציאות ה', ווייזט עס, אז ענין האלקות האט זיי „אנגערייט", וואס דעריבער זוכן זיי צו מנגד זיין אויף אלקות³⁷, און מכחיש זיין מציאות האל. קומט אויס, אז דורך זייער הכחשה והתנגדות גופא ווייס מען³⁸ אז ס'איז דא אן ענין פון מציאות האלקות, וואס דערלאנגט ביז אין זייער ארט, למטה מטה.

משא"כ פרעה וואס זאגט „לי יאורי ואני עשיתיני", ער טענה'ט אז „מציאות מעצמותו" — דורך אים ווערט כלל ניט

פאראן א כח וואס איז העכער און שטארקער פון אים; אבער זיין מציאות איז ניט תלוי אין „אלהא דאלהייא"³⁴.

ג. די וואס זיינען מכחיש לגמרי ר"ל די מציאות פון אלקות, ע"ד ווי סנחריב וואס „חירף וגידף ביותר", ער האט מכחיש געווען אלקים חיים אז „אינו אלהא דאלהייא"³⁵.

בכמה אופנים: א) „אני ואפסי עוד", ככתבניא שם — אבל לא זו היתה כוונת פרעה (שכלן לא כתב בתניא כמאמר פרעה), אף שכ"כ בתורא ואוהית וארא שם. לקוית ש"ש שם. ובכ"מ: ב) „ואני עשיתיני" — גם את עצמי, ופשיטא את היאור, אבל לא ש.אני ואפסי עוד. וזו היתה כוונת פרעה במאמרו, ככפנים [ולהעיר מפרשי יחזקאל (שם, ג. ועד'ז) בכמה מפרשים (שם) „ואני עשיתיני" — בגבורתי ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי].

אבל להעיר משה"מ תשי"ד (ע' 91) „שאמר (פרעה) אני ואפסי עוד לי יאורי ואני עשיתיני" — (וראה אברבנאל פרשתו שם דפרעה כחש גם במציאות האל). וי"ל דאצל פרעה היו שינויים מזמן לזמן, וכמו שהיו חילוקים בהנהגתו עם בניו, אבל בכללות ועיקר מדיגתו הוא שאמר לי יאורי ואני עשיתיני. ועצ"ע.

34) וכמשל שהובא בתער השכירה שם (ע' תשפא) מעבד המורד באדון כו' דמ"מ יודע ומודה שהוא עבד והוא אדון ומלכו רק שאינו חפץ להיות בביטול אליו, והרי העבד לא נולד מאדון זה כ"א מאיש ואשה אחרים אלא שמאיה סיבה נעשה אדון. 35) ד"ה תער השכירה שם. וראה גם דרמ"צ סב, ב.

אלהא דאלהייא) ל.ע"ז ממש" (עד למדר"י הכי תחתונה) — „אני ואפסי עוד".

ולכן: בענין „עיקר ושרש ע"ז" כתב „ובזה מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר שאין בטלים לו ית", אבל לפנ"ז מוסיף (ע"ז ש.א"נה בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה). ואדרבה מגבי עצמה כנשר לומר „אני ואפסי עוד כו' ולכן אמרו רז"ל שגטות הרוח שקולה כע"ז ממש".

ולהעיר מהחילוק שבכתבניא פכ"ד בין „ס"א וקליפה זו הנק' ע"ז כו' (שהיא אינה מלוכשת בגוף החומרי ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו כו' ואף שנק' ע"ז הא קרו לי אלהא דאלהייא כו', להאדם העובר על רצונו ית' (ש)הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהס"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלקים אחרים כו'.

36) והרי ב"נ אין מזהירים על השיתוף (ראה רמ"א א"ח סקני'. דרכי משה שם. סהמ"צ להצ"צ מצ' אחדות ה'. וראה סה"מ בבתי לגני ח"א ע' מו ואילך. סה"מ מלוסט ח"א ע' ל ואילך. ושי"ן). אנציקלופדיא תלמודית ערך ב"נ ע' שנ.

37) להעיר מספר השיחות תורת שלום (ע' 10). וראה גם קונטרס התפלה (פ"ח) במעלת נהיב הנק' „שור" להיותו נוגח וכועס בעניני קדושה על נהיב הנק' „עז". וראה לקו"ש ח"י ס"ע 11 ואילך בענין „מציאות החשך" והעדר האור.

38) ואולי י"ל שזהו מצד הניצוצי קדושה שנמצאים בהם (ועד"ז בשאר קליפות), כי בחי הקליפה מ"צ נפרדת מאחדותו ית' ואינה בבחי מציאות כלל שהו בבחי העדר המציאות (המשך תעריב ח"ב ע' תרפא. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"א ע' 66 ואילך. חס"ז ע' 413 ואילך. ועוד).

עבודת האדם) אז נישט אין יעדער זאך איז ניכר מטרת בריאתו בגלוי³⁹. בזה זיינען דא כמה סוגים אין דער בריאה:

רבותינו אמרין אז „אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו“ הם מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושים, וואס לכאורה האט מען פון זיי קיין תועלת נישט — איז „הן היו בכלל ברייתו של עולם שנאמר⁴² וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד“⁴³ — דאס איז נישט לבטלה (ווי די גמרא ברענגט די פעולות פון די נבראים: ברא זבוב לצרעה כו.), ובמילא זיינען אויך זיי נכלל אין „כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו“ — על ידם ווערט נתגלה דער בורא.

אויף דעם איז ר״א מחדש, אז אויך די ברואים וואס נישט נאָר וואָס זיי ברענגען נישט קיין תועלת (לכאורה), נאָר בגלוי זיינען זיי דער היפּך פון תועלת — דברים המזיקים — „כגון נחשים ועק־רבים“ — איז אויך זיי זיינען „בכלל ברייתו של עולם“, ובמילא אין דעם כלל פון „כל מה שברא כ״ל לא בראו אלא לכבודו“. וואָרום דאָס גופא וואָס אין זיי איז דאָ אַ תּוּכָן וואָס זאָגט עפּעס בענין זה, כאַטש אַ תּוּכָן הפּך, ווייזט דאָס אַז זייער מציאות איז נישט אַ מציאות וואָס ווייס נישט פון מציאות המהווה, ווייס נאָר פון זיך אליין, „כאן נמצא כאן ה״ל“, נאָר ס׳איז דאָ אַ ידיעה וועגן אַ מהווה ופועל, וואָס קען אין זיי אַריינגעבן אַט־דעם תּוּכָן — ושוולל זה.

דערמאָנט מציאות ה'. וואָרום דאָס וואָס „קרו ל״ אלהא דאלהיאי“ האָט נישט צו טאָן מיט אים (כנ״ל); זיין מציאות איז אַ זאָך פאַר זיך — „אני עשיתני“, ער פילט זיך ווי אַ ישׁ ודבר בפ״ע לגמרי, ובמילא, ווערט אין זיין מציאות גופא נישט אויסגעדריקט קיין שייכות (כולל אויך — נישט אַ שייכות בדרך שלילה) צו אלקות.

ו. ע״ד ומעין פון די דריי אופנים האמורים בנוגע אומות העולם בענין מציאות האלקות — געפינט מען אויך אין די נבראים שבעולם הזה:

ס׳איז דאָך „כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא ברא אחד לבטלה“⁴⁵ און ווי ס׳איז פאַרשטאַנדיק אויך אין שכל הפשוט, אז יעדע פעולה פון דעם אויבערשטן איז צוליב אַ תכלית ומטרה, און דער תכלית זעט זיך אַז אין יעדער זאָך וואָס ער האָט באַשאַפֿן; ובמכל שכן פון אַן אדם למטה, ביז אַז אַן אומן וואָס מאַכט אַ כלי, איז דער תכלית הכלי ומטרתו ניכר אין דער צורת הכלי³⁹.

דער תכלית פון כל הבריאה איז — „כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו“⁴⁰, עס זאָל מגלה זיין אלקות. און דאָס ווערט דורכדעם וואָס מ׳זעט אין די עניני הבריאה די תועלת וואָס יעדערער גיט צו אין דער בריאה — וואָס דאָס איז זייער תכלית ומטרה — דאָס איז מגלה אַז ס׳איז דאָ אַן אומן שעשאַן, וואָס כחו ורצונו הערן זיך אַז אין דעם דבר הנפעל.

לפועל אָבער איז די בריאה באופן כזה (כדי עס זאָל זיין בחירה חפשית און

(41) כ״ה בשמ״ר שם. ובויק״ר וקה״ר (ועד״ז בבי״ר) ליתא תיבת „כאלו“.

(42) בראשית א, לא.

(43) במדרש לא נתקנו התיבות „והנה טוב מאד“. אבל כן מפרש בתולדות נח וביאור הר״פ הכוונה במדרש. ובויק״ר וקה״ר שם הובא הכתוב „ויכולו“.

(39) ראה הקדמת הרמב״ם לפיה״מ ד״ה אחר כן ראה להסתפק (דע כי הקדמונים חקרו כו.). ולהעיר

ממ״נ ח״ג פכ״ה.

(40) אבות ספ״ו.

ווי אזוי איז נתגלה געווארן אז אויך פרעה ומצרים — א מציאות וואס איז ניט בלויז ניט מגלה די מציאות פון אלקות, נאר זאגט „לי יאורי ואני עשי-תני“, מציאות מעצמות — זאלן וויסן „כי אני ה'“, און נאך מער, אז זייער קענטן זאגן אז מציאותם מעצמותם קומט דאס ווייל בשעת מעשה⁴⁶ האבן זיי חיות וועלכע קומט (בהשתלשלות רבות) ממקור החיים, מעצמות וואס „מציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזו עילה שקדמה לו חוץ“⁴⁷ (בדוגמת המבואר בנוגע כללות התהוות היש)⁴⁸ —

איז דאס נתגלה ע"י מכת צפרדע⁴⁹, וואס צווישן בע"ח שבעה"ז איז דאס א מציאות וואס אין איר איז ניט ניכר קיין תכלית (אפילו ניט ווי בא יתושים כו') און בכלל ניט קיין תוכן אפילו של היזק⁵⁰ (ווי נחש ועקרב) וכו"ל, „איז לו

עפ"ז איז אויך פארשטאנדיק וואס ר' אחא זאגט „אמר להם הקב"ה לנביאים מה אתם סבורים אם אין אתם הולכים בשליחותי וכי אין לי שליח, ויתרון ארץ בכל היא, אני עושה שליחותי אפילו ע"י נחש אפילו ע"י עקרב“: דערמיט קומט ער מדגיש זיין ווי אויך די נבראים המזוי-קים זיינען זיי נברא געווארן (ניט נאר ניט לבטלה, נאר) „לכבודו“ — אפילו דורך זיי ווערט נתגלה אלקות בעולם, ע"ד ומעין ווי עס ווערט נתגלה ע"י נבי-אים. ווארום בשעת מ'זעט אז דורך א נחש או עקרב ווערט מען געראטעוועט פון סכנה, ובפרט ווען דער נחש ועקרב קומט לענוש את הרשעים — ווערט נתגלה, אז אויך א מציאות מיט א תוכן הפכי פון „תועלת“, פון ברייתו של הקב"ה וואס איז „טוב מאד“⁴⁴, אויך די מציאות איז באשאפן פון דעם אוי-בערשטן ביז אז אין איר⁴⁵ איז דא טוב, ווייל זי איז נפעל געווארן דורך מקור הטוב — דאס איז מגלה דעם כח הפועל.

ז. אויסגעטיילט פון ברואים הג"ל איז צפרדע, וואס מצד בריאתה זעט זיך ניט אין איר קיין שום תועלת. ס'איז ניט קענטיק וואס פאר א תועלת קען דער מענטש האבן פון איר; זי האט אויך ניט קיין תכונה פון א דבר המזיק.

דאס איז א ברי' וואס האט ניט קיין תוכן וואס זאל ארויסברענגען אז ס'איז דא אן אומן שעשאה, אדער עכ"פ א ידיעה פון אזא אפשריות.

און דאס איז דער חידוש „ואפילו ע"י צפרדע“ און דער פירוש פון „אילולי הצפרדע היאך ה' פורע מן המצרים“:

(44) להעיר מב"ר פ"ט, ט. טוב מאד זה מלאך המות.

(45) שזהו יותר מענין יתרון האור מן החושך, שהיתרון הוא בהאור.

(46) אגה"ק ס"ה (קלח, ב).

(47) אגה"ק ס"ב.

(48) ראה גם המשך תער"ב פע"ב. פרק שלג. ד"ה מצה זו תשי"ז. ועוד.

(49) משא"כ מכת ארבה שראוים למאכל אדם (שלכן לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים שלא יהנו מהם המצרים — ראה תנחומא פרשתנו יד. שמור"ר פס"ג. רשי"ב בא י, יט).

וגם כנים, אף שלכאורה הם דבר מיותר לגמרי. אבל ה"ז מזיק (וחולי) (ראה תנחומא (ובאבער) בא ד. מדרש לק"ט פרשתנו ח, טו (ובמדרשים שהובאו בתו"ש שם, יב ואילך). ולהעיר מעירובין סה, א: קרצתן כינה. ובכ"מ קו, ב: י"ג דברים נאמרו בפת שחרית כו'. והורגת כנים שבבני מע"ס). ולהעיר שמציאות כנים שבשערות היא כשיש שלימות גידול האדם שסימן לזה גדלו שערות (שנמשכים ממותרי מוחין) וצפרניים (יבמות פ, רע"ב). ומהפסולת של השערות באים הכינים (ראה ד"ה רבי בנאה כו' באוה"ת ח"ש קיט, ב ואילך. שם בהוספות לכרך ב' תמב, א ואילך).

(50) וגם לפמ"ש במדרש (שמור"ר פ"י, ג. וראה שם ו. פט"ז, כז) ובתבאבאר פ"ו (ח) ועוד — גודל ההיזק גם בגופם, הרי א' לא מפורש בפשט"מ מכת

עילה וסיבה" צוליב וואס עס זאל זיין
מציאותו,

וע"י הצפרדעים וואס זיינען גע-
גאנגען אין שליחות פון אויבערשטן [און
נאך מיט מער איבערגעגעבנקייט ווי די
אנדערע בע"ח אין די אנדערע מכות, ווי

דער מדרש⁵¹ ברענגט אראפ "מן הצפר-
דעים נשאו חנני' מישאל ועזרי' ק"ו
בעצמן וירדו לתוך כבשן האש"], איז
געווארן דער "פורע מן המצרים". די
מכת צפרדע האט געבראכן אויך די
ספעציעלע קליפה פון מצרים, "לי יאורי
ואני עשיתני", און עס איז נתגלה גע-
ווארן "וידעו מצרים כי אני ה'", ס'האט
באוויזן אז דאס קומט פון (שם) הוי'.

(משיחות ש"פ וארא וש"פ בשלח תשמ"א)

צפרדע ההיזק שלהם כמו בשאר המכות שמוכן או
גם מפורש בהכתובים הפורעניות שבהם. (ב) עכ"פ
אי"ז טבע ותכונת הצפרדע (לדעת הראב"ע הנ"ל
הערה 18) כבשאר המכות, כ"א ענין (ונס?) מיוחד.

(51) שמו"ר פ"י, ב. פסחים נג, א.

וארא ג

מצרים (ביז אז אפילו נאך דעם ווי „ושבתי את שבות מצרים“ וועט זי זיין א „ממלכה שפלה“⁸), און דורך דעם — „וידעו כל יושבי מצרים כי אני ה'“⁹.

(ב) די נבואה וועגן נבוכדראצר מלך בבל¹⁰, אז דערפאר וואס ער האט לוכד געווען צור וועט אים דער אויבער-שטער געבן „שכר פעולה“¹¹ — „את ארץ מצרים ונשא המונה גר“¹².

איז ניט גלאטטיק; בשלמא די ערשטע נבואה איז „מענין הפרשה“ — אין פ' וארא רעדט זיך וועגן די מכות וואס דער אויבערשטער האט געבראכט אויף מצרים, וואס דורך דעם „וידעו מצרים כי אני ה'“¹³; אבער די צווייטע נבואה¹⁴, איז דאך תוכנה אז מ'וועט געבן שכר צו נבוכדראצר פאר לוכד זיין צור?¹⁵

ואעפ' אז זיין שכר איז געווען (כנ"ל) וואס מ'האט אים אָפּגעגעבן ארץ מצרים — איז (א) דאָס איז נאָר אַ פרט און אַן ענין טפל (ב) נאָכמער, נתינת מצרים בידו איז ניט „מענין הפרשה“, וואָרום אין דער פרשה ווערט ניט גערעדט וועגן אָפּגעבן מצרים לאחרים.

א. די קביעותי הפטורה פון א סד-רה² איז „מענין הפרשה“. וע"פ הידוע³ אז בתחילה איז קריאת ההפטורה נתקן געוואָרן אַנשטאַט דער קריאת הפרשה פון דעם שבת, איז פאַרשטאַנדיק, אז די הפטורה דאַרף זיין „מענין הפרשה“.

דאַרף מען פאַרשטיין אין דער הפטורה פון דער היינטיקער סדרה — וארא: די הפטורה איז כוללת צוויי ענינים⁶ (נבואות צו יחזקאל):

(א) די נבואה „על פרעה מלך מצרים . . ועל מצרים כולה“⁷ — אז דער אויבערשטער וועט חרב מאַכן ארץ

(1) טוש"ע (ודאדה"ז) ארץ ר"ס רפד. טור ורמ"א שם סתכ"ח (ס"ח).

(2) מבראשית עד שבעה עשר בתמוז (טור) (ועד"ז בשו"ע ורמ"א) סתכ"ח שם. וראה לקו"ש ח"ט (ע' 61) ש"ל שגם ההפטורות מ"ז תמוז ואילך שייכות (גם) להפרשה.

(3) אבודרהם (שחרית של שבת). לבוש, ב"ח, ט"ז ושו"ע אדה"ז ארץ ר"ס רפד.

(4) שלכן אין פוחתין מכ"א פסוקים, כנגד ז' שקראו בתורה (אא"כ סליק ענינא בנציר מהכ"י) — טוש"ע (ודאדה"ז) שם ר"ס רפד.

(5) יחזקאל כה, כה ואילך.

(6) לאחרי ההקדמה (שם, כה"כ) שבית ישראל ישבו על אדמתם „לבטח בעשותי שפטים בכל השאטים אותם גו" — „מענין הפרשה“ דפ' וארא ע"ד המכות ו„שפטים גדולים“ (פרשתנו ז, ד) שהביא הקב"ה על מצרים; ומסיים (שם כט, כא) „ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני ה'“ — „מענין הפרשה“ שעי' המכות ראו שדברי משה נתקיימו וידעו כי אני ה'. וראה רש"י פרשתנו ז, ג. — וראה לקו"ש וארא תנשא.

(7) יחזקאל כט, ב ואילך.

(*) גם להאבודרהם (שהובא לקמן הערה 15) שאין אומרים הנבואה ע"ד נבוכדראצר.

(8) שם, יד.

(9) שם, ו. ט. טז.

(10) שם, יז ואילך.

(11) לשון רש"י שם, כ.

(12) שם, יט.

(13) פרשתנו ז, ה.

(14) שהיא נבואה אחרת, ובזמן אחר.

(15) ובאבודרהם (סדר הפרשיות וההפטורות)

שאומרים רק עד „וידעו כי אני ה'“ (יחזקאל שם,

טז) — סיום נבואה הא' (אלא שמסיים בפסוק (שם,

כא) ביום ההוא אצמיח גר'.